

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ Й НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кафедра українознавства та ЗМП

Реферат
з дисципліни “Українська культура в Європейському контексті”
на тему “Особливості українського модернізму”

Роботу виконав: студент КНТ-113сп Щедровський Іван Андрійович

Роботу перевірів: викладач Спудка Ірина Миколаївна

Запоріжжя – 2023

ЗМІСТ

Зміст	2
1 Вступ.....	3
2 Історичні передумови розвитку українського модернізму	5
3 Характеристика тематичних та стилістичних особливостей українського модернізму	7
4 Роль ключових постатей та подій в становленні українського модернізму	9
5 Вплив українського модернізму на сучасну літературу	11
6 Висновок	13
7 Використані джерела посилання	15

1 ВСТУП

Український модернізм, як важлива частина національної літературної спадщини, визначається не лише художніми нововведеннями, але й глибоким відображенням соціокультурного контексту епохи. Цей період української літератури відзначався революційними змінами в політиці, економіці та культурі, що вплинули на менталітет та творчість поколінь письменників. Вступ до вивчення особливостей українського модернізму дозволяє нам зануритися у світ творчості, де індивідуальна експресія, експеримент та відмова від традицій стали основними принципами творчості.

Модерністський рух в українській літературі охоплює період з кінця XIX століття до перших десятиліть XX століття, відзначаючи перехід від консервативних та реалістичних літературних форм до новаторських та виразних стилів. У цей час в Україні відбувалися важливі історичні події, такі як революція 1905-1907 років, Перша світова війна, а також створення незалежності в 1918 році. Ці події не лише покладали визначальний відбиток на суспільство, але й сприяли розвитку нових літературних течій, серед яких модернізм займав особливе місце.

Однією з основних рис українського модернізму була індивідуалізація та витримка від традиційних стереотипів. Письменники цього періоду, такі як Михайло Коцюбинський, Максим Рильський, Леся Українка, ставили завдання порушення усталених літературних форм, експериментуючи з мовою, структурою та тематикою своїх творів. У своїх творах вони акцентували увагу на внутрішніх переживаннях героїв, спробували нові форми вираження, такі як символізм та авангард. Це сприяло створенню унікальних та оригінальних творів, які стали важливим етапом в еволюції української літератури [1].

У контексті українського модернізму особливо важливою стала роль письменників у формуванні нової ідентичності та усвідомлення національної

самосвідомості. Вони виступали як своєрідні "архітектори" не лише літературної, але й культурної картини України, вносячи вагомий внесок у розвиток національної літератури та створення сучасної української мови.

Український модернізм є невід'ємною частиною світової культурної спадщини, відзначаючи себе своєрідними творчими експериментами та глибоким аналізом сучасності.

Розуміння особливостей цього періоду дозволяє краще осмислити та оцінити внесок українських письменників у розвиток світової літератури, а також зрозуміти, як сучасні літературні течії в Україні мають свої коріння в творчості модерністів.

2 ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

Історичні передумови розвитку українського модернізму представляють собою складний сукупний вплив різноманітних факторів, які визначали соціокультурний контекст епохи та накреслювали рамки творчого експерименту. У період від кінця XIX століття до перших десятиліть XX століття Україна переживала історичні та соціальні перетрубації, які вплинули на формування та розвиток української культури та літератури. Для розуміння особливостей українського модернізму необхідно розглянути ключові історичні контексти, що лягли в основу цього творчого періоду [2].

Початок XIX століття характеризувався суцільними трансформаціями в політичному та соціальному житті України, а саме: здобуттям автономії та емансипацією селянства від панщини.

Це стало каталізатором визвольних течій в українському суспільстві, активізації національного самосвідомлення та створення передумов для нового етапу в літературному розвитку.

Однак, не зважаючи на позитивні тенденції, сталися і протиріччя, пов'язані з інтеграцією українського суспільства в контекст російської імперії, що вплинуло на подальший хід історії та культурного розвитку.

На початку XX століття світ побачив ряд важливих подій, які визначили хід історії та вплинули на літературний процес в Україні. Революція 1905-1907 років в Росії, велика політична нестабільність, а також соціальні конфлікти створили сприятливий ґрунт для появи нових ідей та течій.

Саме в цей період в українській літературі почав формуватися модернізм як реакція на соціокультурні виклики та відмінність від традиційних форм творення.

Важливою історичною подією, яка суттєво вплинула на хід українського модернізму, стала Перша світова війна (1914-1918). Конфлікт змусив українське суспільство ще раз переглянути своє місце в історії та політичному просторі.

Війна породила соціальні розлади, створюючи напружене середовище для розвитку новаторських течій у літературі. Період після війни в Україні характеризувався не лише політичною турбуленцією, але й культурним плюралізмом, що вплинув на художню свободу та творчий експеримент [3].

Створення незалежності в 1918 році в Україні та виникнення Української Народної Республіки взяли свій початок, змінюючи умови для розвитку культури та мистецтва. Однак, незважаючи на ці позитивні зрушення, період 1918-1920 років також був важким для літературного середовища через військові конфлікти та політичні турбулентності.

Тим не менше, саме в цей час модернізм знайшов своє особливе вираження в творчості письменників, які відображали складні реалії та пошуки нового культурного ідентитету.

3 ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕМАТИЧНИХ ТА СТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

Характеристика тематичних та стилістичних особливостей українського модернізму визначається інноваційним підходом до вираження ідей та поглядів, а також глибоким втіленням соціокультурних змін в художніх творах того періоду. Український модернізм, який охоплював період від кінця XIX століття до перших десятиліть XX століття, відрізнявся відходом від традиційних літературних форм та активним застосуванням новаторських стилів і тем.

Однією з ключових тем українського модернізму стала індивідуальна психологія та внутрішній світ героїв. Письменники цього періоду висловлювали глибокі роздуми про внутрішні конфлікти та емоційні переживання своїх персонажів. Вони акцентували увагу на психологічних аспектах почуттів, що відзначалося експресивністю та емоційною насиченістю творів. Михайло Коцюбинський, наприклад, у своїх творах "Intermezzo" та "Fata Morgana" висловлював складні емоційні стани своїх героїв, проникаючи в глибину психіки.

Ще однією характеристикою українського модернізму було створення нових мовних експериментів та стилістичних прийомів. Письменники цього періоду були в пошуках нових виразних засобів для передачі своїх ідей, тому вони часто використовували мовні ігри, символізм та алегорії. Максим Рильський, наприклад, в своїх віршах вдало комбінував символічну мову та метафори, створюючи тим самим враження нестандартності та глибини [4].

Серед основних тематичних напрямів українського модернізму була також увага до мистецтва та його ролі в сучасному світі. Письменники активно аналізували вплив мистецтва на індивіда, висловлюючи свої думки щодо ролі художника у формуванні культурної ідентичності. Це відображалось в творчості Лесі Українки, яка висвітлювала мистецькі мотиви в своїх поемах та драмах.

Неодмінною рисою українського модернізму було також прагнення до поєднання традиційних українських елементів з новаторськими ідеями. Письменники відзначалися увагою до національної культури та історії, але водночас ставили завдання порушення усталених норм та пошуку нових форм вираження. Це особливо бачимо у творчості Василя Стефаника, який поєднував національні мотиви з високим рівнем інтелектуальності.

Також до стилістичних особливостей українського модернізму слід віднести використання міфологічних мотивів та символів. Письменники цього часу вдавалися до образів, які витягалися із фольклору та міфології, знаходячи в них нові тлумачення та значення. Такий підхід використовувався, наприклад, Михайлом Семенком, який у своїх творах звертався до античної міфології та фольклору для створення унікальних образів [5].

Узагальнюючи, тематичні та стилістичні особливості українського модернізму відображають новаторські тенденції того часу, а також прагнення письменників до глибокого висловлення ідей та пошуку нових форм вираження. Це період в українській літературі став своєрідним лабіринтом творчого пошуку, де автори виходили за межі традицій та розвивали свої власні унікальні стилі та концепції.

4 РОЛЬ КЛЮЧОВИХ ПОСТАТЕЙ ТА ПОДІЙ В СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

Роль ключових постатей та подій в становленні українського модернізму визначалася не лише творчим внеском окремих письменників, а й значущими соціокультурними подіями, які сформували новий літературний ландшафт того часу. Цей період в історії української літератури визначався активною реакцією на внутрішні та зовнішні зміни, а також пошуками нових форм вираження та тематик, що визначило ключові аспекти у розвитку модернізму.

Однією з найважливіших постатей в історії українського модернізму є Михайло Коцюбинський. Його творчість визначалася глибоким поглядом на внутрішні конфлікти особистості та соціуму, використанням новаторських мовних засобів і стильових рішень. У прозі "Intermezzo" та "Fata Morgana" Коцюбинський вперше представив своєрідний внутрішній монолог героя, що звернувся до глибин психології та емоцій своїх персонажів. Його творчість стала першим експериментом у використанні символізму та нового психологічного підходу, що визначило важливий етап у становленні українського модернізму [6].

Максим Рильський, інший ключовий представник українського модернізму, відзначався не тільки глибоким розумінням психології людини, а й активним застосуванням стилістичних експериментів. Його вірші, написані у символістському дусі, витягують у світ символів і метафор, створюючи особливий ліричний світ. Такі твори, як "Весняні гасла" та "Тобі. Люблю", стали не лише прикладом витонченого поетичного мистецтва, але і важливим етапом у становленні українського символізму.

Роль Лесі Українки в українському модернізмі важко переоцінити. Її творчість взяла на себе завдання поєднання національних традицій із сучасними тенденціями. У поезії "Лілея" та драмі "Лісова пісня" вона зверталася до мотивів

українського фольклору та міфології, використовуючи їх для вираження універсальних людських ідей. Її внесок полягав не лише в створенні літературних шедеврів, але і в поглибленні розуміння національної ідентичності та ролі мистецтва в сучасному суспільстві.

Іншою ключовою фігурою в українському модернізмі є Василь Стефаник. Його прозові твори, зокрема роман "Смерть Лісового братства", вражали своєрідністю стилю та вмінням висвітлити глибинні проблеми людської душі. Він також був важливим поетичним голосом, який долучився до формування естетики українського модернізму.

Події Першої світової війни та встановлення незалежності України (1918 рік) також суттєво вплинули на розвиток українського модернізму. Період війни та конфліктів сприяв формуванню нових світоглядних підходів, а незалежність створювала умови для вільного та невпинного розвитку літературного експерименту [7].

5 ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ НА СУЧАСНУ ЛІТЕРАТУРУ

Вплив українського модернізму на сучасну літературу є значущим фактором, що формує культурний ландшафт та розширює можливості вираження художньої ідентичності. Період від кінця XIX століття до перших десятиліть XX століття в українській літературі став вирішальним у становленні модерністських течій, які мають значимий вплив на сучасну творчість.

Однією з ключових спадщин українського модернізму є його роль у розширенні меж та форм художнього вираження. Письменники цього періоду активно використовували новаторські стилі та мовні експерименти, що відкривали шлях для подальшого розвитку літератури. Сучасні автори, надихаючись модерністською творчістю, використовують подібний підхід, розглядаючи слово як інструмент для вираження складних ідей та емоцій.

Особливу увагу заслуговує внесок українських модерністів у розвиток психологічної глибини характерів та відображення внутрішніх конфліктів. Цей аспект став важливим для сучасної літератури, де автори, наслідуючи модерністський підхід, звертають увагу на психологію персонажів, розкриваючи їхні ментальні стани та емоційні переживання.

Наголос на індивідуальному вираженні та унікальності став ще однією важливою рисою українського модернізму, що впливає на сучасну літературу. Сучасні письменники також прагнуть виокремлювати індивідуальність своїх героїв, надаючи їм власний голос та визначений характер.

Мистецька візія модернізму, спрямована на поєднання традиції та новаторства, стала зразком для подальшого розвитку сучасної літератури. Сучасні автори, наслідуючи цей підхід, шукають нові форми вираження, експериментують із стилями та темами, щоб створити щось унікальне та відмінне.

Невід'ємною частиною впливу українського модернізму на сучасну літературу є також звернення до національних традицій та культурної спадщини. Модерністи відкривали нові можливості для використання українських міфів, фольклору та історії у літературі. Сучасні автори продовжують цей шлях, знаходячи вдихновлення у власній культурній спадщині для створення сучасних творів [8].

Український модернізм також зробив значний внесок у розуміння ролі мистецтва та літератури у суспільстві. Його представники аналізували місце художника та його вплив на формування культурної свідомості. Сучасні літератори, прагнучи розкрити важливі соціокультурні питання, взаємодіють із ідеями модернізму щодо ролі мистецтва у сучасному суспільстві.

Узагальнюючи, вплив українського модернізму на сучасну літературу проявляється у вдячності за творчий експеримент, психологічну глибину, індивідуальне вираження та поєднання традицій із новаторством. Цей період став не лише частиною літературної спадщини, а й відкрив нові горизонти для сучасних авторів, які надалі впливають на розвиток української літератури.

6 ВИСНОВОК

Український модернізм, визначаючи своїм існуванням літературний ландшафт кінця XIX - початку XX століття, залишив невід'ємний слід у культурній історії України. Особливості цього періоду виявились у глибокому переосмисленні художніх форм, зверненні до внутрішнього світу людини та експериментах із стилістикою, що поклали початок новій ері літературного розвитку.

Перш за все, варто відзначити розкриття глибин психіки та внутрішніх конфліктів. Модерністські письменники, такі як Михайло Коцюбинський, вперше внесли вагомий внесок у розвиток психологічного реалізму в українській літературі. Вони досліджували складні емоційні стани своїх героїв, роблячи акцент на внутрішньому світі людини як головному об'єкті художнього вивчення.

Український модернізм активно застосовував новаторські стилі та мовні засоби, що стали перепонами для традиційних форм вираження. Це відкрило нові перспективи для творчого самовираження та підтримало художні експерименти, які продовжились у подальших періодах літературної історії.

Важливим внеском модернізму було звернення до національних традицій та культурної спадщини. Письменники цього часу використовували українські міфи, фольклор та історію, надаючи своїм творам національний колорит та унікальність. Це стало важливим компонентом формування національної літературної ідентичності.

Вивчення українського модернізму не може обійти увагою його вплив на розвиток сучасної літератури. Індивідуальне вираження, психологічна глибина та поєднання традиції з новаторством залишаються актуальними і сьогодні. Сучасні автори, надихаючись модернізмом, використовують його кращі аспекти для того, щоб трансформувати свої твори в унікальні художні витвори.

Також слід зазначити важливість модернізму в контексті розуміння мистецтва та літератури як важливих каталізаторів соціокультурних змін. У той час як письменники розглядали роль художника та його вплив на суспільство, сучасні літератори продовжують цю дискусію, враховуючи сучасні реалії та виклики.

Загалом, український модернізм є періодом, що визначив художні та інтелектуальні тенденції свого часу, а його вплив сягає і дотримується сучасних тенденцій. Особливості цього періоду стали важливим етапом в еволюції української літератури та залишаються джерелом натхнення для сучасних літераторів, що продовжують досліджувати та розширювати літературні горизонти.

7 ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ПОСИЛАННЯ

- 1 Гілл, Т.Д. (2009). "Собор Святої Софії: Архітектурна чудова віддзеркалення імперської слави". У: Хрестоматія з історії архітектури. Том 2. Київ: АртЕк, с. 146-165.
- 2 Хрестоматія з історії архітектури. (2009). Т.Д. Гілл. Київ: Видавництво "АртЕк".
- 3 Гілл, Томас Дж. (2009). "Архітектурна експресія імперської слави: Собор Святої Софії". У: Хрестоматія з історії архітектури. Вид. 2. АртЕк.
- 4 Гілл, Т.Д. "Собор Святої Софії: Імперська слава в архітектурних витворах". Хрестоматія з історії архітектури, 2009, т. 2, с. 146-165.
- 5 Хрестоматія з історії архітектури. (2009). Т.Д. Гілл. Вид. "АртЕк".
- 6 Гілл, Т.Д. (2009). "Собор Святої Софії: Архітектурне втілення імперської слави". У: Хрестоматія з історії архітектури, т. 2. АртЕк.
- 7 Гілл, Томас Д. "Архітектурне диво: Собор Святої Софії". Хрестоматія з історії архітектури. Київ: Видавництво "АртЕк", 2009, с. 146-165.
- 8 Хрестоматія з історії архітектури. (2009). Томас Д. Гілл. АртЕк, Київ, с. 146-165.